

ЖАНРОВОЕ СВОЕОБРАЗИЕ ВОЕННОЙ ПРОЗЫ А.Ф. ПОГОССКОГО

*С.В. Лапунов
Витебск, ВГУ имени П.М. Машерова*

Имя Александра Фомича Погосского (1816-1874) нельзя отнести к числу громких имён литературы второй половины XIX века. Уроженец Полоцка [1], в 1831 году он поступил на военную службу простым солдатом. Литературной деятельностью начал заниматься с 40-х годов, начав публиковаться в журнале «Чтение для солдат». Впоследствии издавал журналы «Солдатская беседа» (1858-1867), «Народная беседа» (1862-1863), «Досуг и дело» (1867-1874), считая основной целью своей литературно-издательской деятельности просвещение народа.

Крымская война и военная реформа 1860-х гг. вызвали потребность в обучении солдат грамоте, и одновременно с этим возникла острая необходимость дать новой читательской аудитории соответствующую литературу, в том числе и художественную. По признанию современников (в частности, Н.С. Лескова [2]), наиболее известным (и самым плодовитым) автором в новой «солдатской» литературе был А.Ф. Погосский, чьи произведения и выбраны объектом нашего исследования.

Цель исследования – выявить жанровые особенности военной прозы А.Ф. Погосского – в связи с изложенным выше представляется нам закономерной.

Материал и методы. Материалом исследования послужили произведения А.Ф. Погосского, которые остаются практически вне поля зрения исследователей и за крайне редкими исключениями не переиздаются. Для реализации поставленной цели выбраны аналитический и сопоставительный методы.

Результаты и их обсуждение. Необходимость распространения просвещения в армейской среде осознавалась русскими писателями еще в годы Крымской войны (достаточно вспомнить попытку Л.Н.Толстого издавать «Военный листок»). В пореформенный период возникшая «солдатская» литература помимо чисто утилитарно-просветительских задач должна была разъяснить читателю суть мероприятий, осуществленных в рамках военной реформы, раскрыв положительный характер изменений, произошедших в повседневной жизни русского солдата. Именно эту задачу выполняет, пожалуй, главная книга А.Ф. Погосского – цикл очерков «Солдатский быт прежде и теперь» (издана в 1872 г., впоследствии переиздана с приложением «Солдатский быт в последнее десятилетие. 1861–1872»). Обращаясь к читателю от имени старого солдата, автор, сопоставляющий реалии армейской жизни до и после реформы, стремится убедить читателя в том, что произошедшие в русской армии изменения – от системы комплектования и вооружения до солдатского питания – полезны для развития солдата как личности, при этом способствуя надлежащему выполнению священного воинского долга. Особенно наглядно принцип контраста «прежде» - «теперь» реализован в очерках «Поступление на военную службу» и «Отмена телесных наказаний; устав дисциплинарных взысканий», поскольку главными критериями при сопоставлении прошлого и настоящего в них выступают гуманность и милосердие.

Идейно-тематическое содержание «Солдатского быта...» близко многочисленным произведениям малой эпической формы. Значительное количество произведений (рассказы, новеллы) на уровне сюжетно-композиционного строя, системы персонажей и конфликта включает в себя элементы фольклорной прозы (волшебная и бытовая сказка, быличка, реже – легенда). Повествовательное пространство ряда произведений организует образ рассказчика, выступающего как свидетель или очевидец события, либо слышавшего о нем от непосредственных участников. Религиозно-дидактической направленностью значительного числа рассказов и новелл обусловлено обращение автора к притчевой традиции. Несмотря на то, что события, изображаемые в произведении, отнесены к конкретной исторической эпохе (как правило, середина XIX в.), идейным центром произведений становится проблема преступления и наказания (точнее, греха и возмездия), при этом единственным путем к спасению является обращение героя к христианским добродетелям.

Заключение. Таким образом, жанровая специфика военной прозы А.Ф. Погосского обусловлена как утилитарно-просветительскими, так и художественными задачами. Впрочем, это лишь усиливает необходимость обращения к рассмотрению особенностей содержания и формы

«малой» военной прозы Погосского как в контексте творчества автора, так и в контексте проблемы «народной» литературы, актуальной для русской реалистической прозы XIX века.

Список литературы

1. Русецкий, А.В. Уроженцы Витебщины в художественной культуре стран ближнего и дальнего зарубежья: монография / А.В. Русецкий. – Витебск: ВГУ имени П.М. Машерова, 2013. – 292 с.
2. Лесков Н.С. Собрание сочинений в 11 т. М., Государственное издательство художественной литературы, 1957; Том 10: Воспоминания, статьи, очерки. – 246 с.
3. Русская военная проза XIX века / сост.: Е.В. Свиясов. – Л.: Лениздат, 1989. – 527 с.

ВЕТЛИВЫЯ ЗВАРОТЫ ПА-БЕЛАРУСКУ Ў ІНТЭРНЭТ-КАМУНІКАЦЫІ

С.В. Мартынкевіч, А.В. Яноўская
Віцебск, ВДУ імя П.М. Машэрава

Маўленчы этыкет – гэта важны элемент культуры народа, прадукт культурнай дзейнасці чалавека. Этыкет як сукупнасць правіл і формаў паводзін вызначаны грамадствам для зносін у пэўным сацыяльным асяроддзі і з’яўляецца часткай знешняй культуры гэтага грамадства. Маўленчы этыкет звязаны з сістэмай маральных каштоўнасцей і нормаў, з аднаго боку, з эмпірычнымі формамі паводзін – з другога, а таксама з гісторыяй пэўнага народа. Таму ў змесе дадзенага паняцця можна вылучыць этычны кампанент, які аказвае эмацыянальнае ўздзеянне на ўдзельнікаў маўленчай сітуацыі, а таксама складнікі, што маюць дачыненне да народнай маралі і гістарычных нацыянальных ідэалаў.

Мэта артыкула – даследаваць асаблівасці сучасных этыкетных зваротаў, якія функцыянуюць у інтэрнэт-камунікацыі; выявіць традыцыйныя і разгледзець сучасныя рысы ўстойлівых этыкетных адзінак.

Матэрыял і метады. Матэрыяламі паслужылі інтэрнэт-рэсурсы: <http://by-mova.livejournal.com/>. Метады даследавання – аналітычны, выбарка фактычнага матэрыялу, апісальны.

Вынікі і іх абмеркаванне. На сучасным этапе развіцця грамадства інтэрнэт з’яўляецца не проста сродкам масавай камунікацыі, а спецыфічным асяроддзем маўленчых зносін людзей. У сувязі з пашырэннем выкарыстання інтэрнэта як сродку камунікацыі з’яўляюцца новыя выразы, з дапамогай якіх моўнікі прыцягваюць да сябе ўвагу, імкнуцца выклікаць цікавасць іншых карыстальнікаў, жаданне ўступіць з імі ў суразмоўніцтва. Побач з традыцыйнымі зваротамі і выразамі з’яўляюцца новыя беларускія этыкемы, не зафіксаваныя ў беларускай літаратурнай мове. Большасць такіх формул маўленчага этыкету ўжываюцца носьбітамі мовы ў неафіцыйных зносінах.

Маўленчая культура розных народаў мае сваю спецыфіку. Так, спрадвечную беларускую моўную культуру перш за ўсё адрозніваюць спосабы звароту да адрасата. “Беларусам да канца XVIII стагоддзя была ўласціва двухчленная сістэма наймення асобы, г.зн. для называння пэўнай асобы ўжываліся толькі прозвішча і імя” [1, 50], у адрозненне ад сучасных афіцыйных зносін, дзе дамінуе зварот па імені і па бацьку. Варта адзначыць, што працэс станаўлення стылістычнай нормы ў беларускай літаратурнай мове доўгі і супярэчлівы. Толькі ў XX стагоддзі паралельна выкарыстоўвалася некалькі варыянтаў зваротаў: *пан (пані), спадар (спадарыня), гаспадар, грамадзянін (грамадзянка), таварыш*. Кожны са зваротаў суадносіцца з пэўным гістарычным часам і этапам развіцця грамадства. Традыцыя выкарыстання у якасці звароткаў слоў *спадар і спадарыня* вярнулася толькі ў пачатку 90-х гг. XX ст. і захавалася да сённяшняга часу, пры гэтым яны амаль палкам выцеснілі з ужытку звароткі, якія былі агульнапрынятымі ў савецкія часы, і сёння з’яўляюцца найбольш прадуктыўнымі. На сённяшні дзень старажытная форма ветлівага звароту *спадар, спадарыня, спадарства* паходзіць ад слова “гаспадар” і выкарыстоўваецца як афіцыйны ветлівы зварот да грамадзян сваёй ці іншай краіны. Выкарыстанне назоўніка *таварыш* у якасці звароту актыўна пашыралася ў савецкія часы, у сучаснай жа маўленчай практыцы дадзеная этыкема ўжываецца моўнікамі вельмі рэдка. Афіцыйны зварот да дарослага чалавека *Грамадзянін, грамадзянка!* таксама з’яўляецца саветызмам, аднак у афіцыйна-дзелавых сітуацыях і зараз такія звароткі прымальныя і пашыраныя.

Звароты ў інтэрнэт-маўленні дэманструюць спалучэнне моўнай традыцыі з сучаснымі запатрабаваннямі карыстальнікаў. Пры непасрэдным афіцыйным звароце да асобы выкарыстоўваюцца наступныя мадэлі з кампанентам “*спадар*”: **спадар + імя / або прозвішча**